

Kompanija se ovome već neko vreme raduje. Za odeću za koju se traži da ima posla sa stanovnicima zemlje čiju je kulturu uništio u roku od nekoliko sati u maju prošle godine, Rio Tinto je mogao uveliko razmišljati o drugoj budućnosti. Anglo-australijski rudarski gigant mogao bi dodati svoje ime zvučnijem, ekološki osetljivijem programu, pridružiti se odgovornim budućim posmatračima i udariti u ekološku savest. Zaboravite uništenje pećina Jukan Gorge u Zapadnoj Australiji. Bilo je vreme za kontrolu pripovedanja.

Oči su se prebacile na Balkan. Kompanija obećava 2,4 milijarde dolara za projekat Jadar litijum-borata u Srbiji pod uslovom da dobije odgovarajuće dozvole. U narednim nedeljama će transportovati pilot pogon za preradu litijuma u četiri transportna kontejnera od 40 stopa, što ukazuje na siguran stepen optimizma. Iz svog naučnog centra koji se nalazi na spoljnim delovima Melburna, istraživački tim kompanije tvrdi da je identifikovao ekonomski isplativ metod ekstrakcije litijuma iz minerala jadarita.

U saopštenju kompanije naglašen je značaj projekta Jadar. „Jadar će proizvoditi litijum-karbonat od baterije, kritični mineral koji se koristi u velikim baterijama za električna vozila i čuva obnovljivu energiju, i pozicioniraće Rio Tinto kao najveći izvor snabdevanja litijumom u Evropi u narednih 15 godina. Osim toga, Jadar će proizvoditi borate, koji se koriste u solarnim panelima i vetroturbinama”.

Oni u kompaniji već očekuju lep prevrat u odnosima s javnošću. Projekat bi „povećao izloženost Rio Tinta prema materijalima za baterije i pokazao posvećenost kompanije da ulaže kapital na disciplinovan način kako bi dodatno ojačala svoj portfelj za globalnu energetska tranziciju”.

Što se tiče rasporeda, Rio Tinto se nada da će započeti izgradnju podzemnog rudnika 2022. godine, a prodajna proizvodnja počinje 2026. Potpuna proizvodnja se očekuje tri godine kasnije. Komplement će sadržati 58.000 tona litijum -karbonata, 160.000 tona borne kiseline i 255.000 tona natrijum -sulfata.

Kompanija se nada da će pridobiti srpske vlasti obećavajući bogate dodatke lokalnoj ekonomiji i udarajući ego od strateškog značaja. „To nije veliki rudnik”, rekla je novinarima Sinead Kaufman, izvršna direktorka odeljenja za minerale u Riu, „ali iz litijumske perspektive, to će biti najveći proizvođač u Evropi najmanje deset godina i doneti litijum na tržište u velikom obimu”. Procene se procenjuju na 1% bruto domaćeg proizvoda koji dolazi direktno iz samog Jadrta, pri čemu je 4% indirektan doprinos srpskoj privredi. Rudnik će doći sa usputnim dodacima: odgovarajućom infrastrukturuom i opremom, električnim kamionima za prevoz, pogonom za hemijsku preradu obogaćivanja koji se bavi suhim slaganjem jalovine. Sve u svemu, litijum će biti dostupan za pogon miliona električnih vozila.

Sve ovo ružičasto ne može umanjiti pitanje ekološke održivosti. Rio obećava da će naručeni

uticaj procene uticaja na životnu sredinu biti dostupan za komentar „uskoro“. „Posvećeni smo poštovanju najviših ekoloških standarda i izgradnji održive budućnosti za zajednice u kojima poslujemo“, izjavio je izvršni direktor kompanije Jakob Štausholm. „Svesni smo da u napretku ovog projekta moramo slušati i poštovati stavove svih zainteresovanih strana“.

Ove izjave su u suprotnosti sa realnošću, aktuelnom i istorijskom. Srpska podružnica kompanije Rio Tinto, Rio Sava Exploration, trenutno se suočava sa optužbama dve srpske nevladine organizacije, Koalicije protiv korupcije u životnoj sredini i Podrinjskog tima za borbu protiv korupcije, PAKT, navodeći kršenje ekoloških propisa od 2015.

U stvari, ponašanje Rija proizvelo je zeleno buđenje u Srbiji. Različit broj ekoloških grupa, akademika i političara našao je retke zajedničke tačke. U junu je Srpska akademija nauka i umetnosti poslala pismo potpredsednici Vlade Srbije Zorani Mihajlović u kome je iznela ozbiljne implikacije dozvoljavanja realizacije projekta. „Rudnik bi nanio veliku i nepovratnu štetu ne samo području na kojem bi se nalazio, već i cijeloj zemlji“. Položaj rudarskog kompleksa ugrozio bi poljoprivredno zemljište, šume, livade i vodovode u Mačvi. „Jalovi sa toksičnim ostacima od prerade rude prostirali bi se na više od 160 hektara“.

Prošlog meseca demonstranti su se okupili u Loznici kako bi iskazali svoje brige. Na skupu je Marijana Petković iz inicijative „Ne Damo Jadar“ dala uvid u način na koji se Rio ophodio sa meštanima. „Došli su 2004., nikada nam kao ljudi nisu odgovorili na tri ključne stvari: šta učiniti sa bukom; sa vodom; koja je minimalna količina zagađenja“.

Mrežna peticija protiv rudnika takođe je prikupila 125.685 potpisa. Opisuje dolinu Jadar kao „plodnu zemlju Srbije“ obeleženu „hiljadama održivih farmi sa više generacija“. Govori o strahovima o skorom trovanju izvora vode. „Proces odvajanja hemijski stabilnog litijuma od rude jadarita uključuje upotrebu koncentrovane sumporne kiseline“. Proces bi se odvijao nekih 20 km od reke Drine koristeći 300 kubnih metara vode na sat, a hemijski prečišćena voda se vraćala u reku Jadar. Čitavi slivovi vode i izvori vode izvan Srbije rizikovali su da budu zagađeni.

Podnosioci peticija takođe osporavaju nedostatak transparentnosti u pregovorima između Rio Tinta i srpske vlade, plašeći se „potencijalne korupcije u ime vlade“. Takođe su ispričani neki domaći zadaci iz skice kompanije o životnoj sredini, uključujući „uništavanje svete australijske aboridžinske pećine stare 45.000 godina“.

Rio Tinto je kompanija labava sa brojkama, selektivna u svom konsultativnom procesu (neki to nazivaju podmićivanjem) i svojim računima. Londonska rudarska mreža beleži rekord pun bezobzirne ravnodušnosti, ekoloških zločina i kršenja ljudskih prava. Na godišnjoj skupštini kompanije 1937. godine, predsednik Ouklend Gedes izrazio je svoju zahvalnost fašističkim snagama španskog generala Franciska Franka, koji su ugušili rudarsku pobunu koja je

ugrozila nesmetano poslovanje kompanije. „Rudari koji su proglašeni krivim za pravljenje problema su vojni sudovi i streljani“, primetio je on sa odobravanjem. Kompanija je trenutno predmet istrage Uprave za finansijsko ponašanje Velike Britanije (FCA) o sumnji na kršenje pravila o objavljivanju vrijednosti mongolskog rudnika Oiu Tolgoi, najvećeg projekta rasta bakra u kompaniji. Ekspanzija rudnika, čija je vrednost 6,75 milijardi dolara, veća je za 1,4 milijarde dolara od sopstvene procene Rija u 2016. Predsednik Srbije Aleksandar Vučić, dovoljno uznemiren ogorčenjem, plasira ideju da se projekat stavi na referendum. Malo je verovatno da će ovo uznemiriti Rio Tinto, čija obećanja o ekonomskoj manji Srbiji kroz zapošljavanje i stavljanju na čelo revolucije litijum-električnih automobila moraju prikriti potencijalno ponižavanje životne sredine. Kao i u drugim zemljama, razumevanje konsultacija i odgovornosti ovog rudarskog giganta otuđeno je od razumevanja lokalnog stanovništva koje se tretira kao smetnje, a ne kao građani. Izvor: Scoop